

Land: POLEN
Onderwerp: Polen op weg naar sociale markteconomie en democratie
CVIN-bijdrage.

Referenties: --

Datum van waarneming: AFGESLOTEN PER 27 MAART 1990

Bron: Diverse

Opmerkingen: ALLEEN VOOR NATIONAAL GEBRUIK

Bijlagen: --

Mede Verzonden aan:

Coördinator	ex. 1/8
BUZA/AMAD /Drs. [REDACTED]	ex. 2/8
Hoofd BVD	ex. 3/8
Hoofd MID	ex. 4/8 ✓
Plv. Hoofd MID/KL	ex. 5/8
Plv. Hoofd MID/KLu	ex. 6/8
Plv. Hoofd MID/KM	ex. 7/8
Hoofd IDB	ex. 8/8

MID	
NO: D16/30/153/1625	
BI: 6 APR. 1990	
Verzonden op:	CODE NR 21.165

Polen op weg naar sociale markteconomie en democratie

I. De Poolse economie

A. Het economisch hervormingsplan [REDACTED]

Sedert haar aantreden op 24 augustus 1989, is het herstel van de buitengewoon slechte economische toestand een van de voornaamste preoccupaties van de regering [REDACTED]

In de eerste plaats streeft men ernaar de inflatiespiraal terug te schroeven. Eind oktober 1989 bedroeg deze reeds tenminste 650% op jaarbasis. Een veel hoger feitelijk inflatiepercentage moet echter ook niet worden uitgesloten.

De laatste communistische regering onder Rakowski was hieraan in belangrijke mate debet. Immers de lonen stegen met 210% over de eerste zeven maanden van 1989, d.w.z. 2 1/2 keer sneller dan de inflatie voortschreed. In augustus 1989 resulteerde het vrijgeven van de prijzen in een zesvoudige verhoging van de voedselprijzen en een opklimmen van de inflatie tot 39% per maand. Zonder de hyper-inflatie onder de knie te krijgen kan het budgetdeficit niet worden geëlimineerd. Immers de geldontwaarding heeft een negatief effect op de - vertraagd binnenstromende - inkomsten. Het begrotingstekort bedraagt reeds 4,5 biljoen Zloty.

Het economische team o.l.v. de minister van Financiën, [REDACTED] verklaarde als hoofddoelstelling in het in oktober 1989 geconcipieerde economische programma, dat men een markteconomie wilde realiseren.

Door investeringen alsmede defensieuitgaven te beperken, door de subsidies te reduceren die 46% van de overheidsuitgaven uitmaken, door geen bankleningen meer aan te gaan en door een meer stringente belastingheffing wil men het overheidstekort reduceren. Met de prijsstijgingen, resulterend uit afschaffing van de subsidies, werd rekening gehouden. Zo zou de steenkoolprijs vervijfvoudigen, en allerhande consumptiegoederen veel duurder worden.

Interesten zouden worden opgetrokken tot 30%. De waarde van de Zloty zou met tweederde worden gedevalueerd teneinde de officiële wisselkoers dichtbij de vrije markt wisselkoers te brengen.

Er zou getracht worden om de loonstijgingen drastisch te beperken. De regering zou trachten de loonsverhogingen vanaf februari 1990 een aantal maanden niet te doen uitgaan boven ~~en~~ vijfde van het inflatiepercentage van de voorafgaande maand. Het streven was erop gericht de inflatie terug te drukken van + 50% per maand rond de jaarwisseling tot minder dan 5% in april 1990.

Dat houdt een verwachte inflatie in van 140% in de periode december 1989 - december 1990, waarbij de meeste inflatie tot april plaatsvindt.

Van een daling van het besteedbare inkomen met 25%, een stijging van de werkloosheid met 400.000 en een daling van de industriële productie met 5% werd uitgegaan. De daling van de industriële productie had trouwens in 1989 al dramatisch ingezet. In de laatste maanden van 1989 was deze al 6 à 7% lager dan de vergelijkbare periode in 1988. Redenen hiervan zouden kunnen zijn de desorganisatie van de bedrijven door de invoering van economische hervormingen en het veelvuldig in de rij staan, ook tijdens werktijden.

Een groot privatiseringsprogramma zou op touw gezet worden, teneinde een renderend en competitief bedrijfsleven te creëren. Publieke eigendommen zullen bij openbaar aanbod en onder parlementair toezicht worden verkocht, zodat ook de nomenklatura zich niet zou bevoordelen.

B. Januari 1990

Inmiddels is gebleken dat in januari van dit jaar de inflatie tot naoorlogse recordhoogte was gestegen. De gemiddelde inflatie bedroeg 68.2%, terwijl voedselprijzen zelfs met 75% stegen. Dat is dus meer dan de regeringsdoelstelling van 45%. In vijf belangrijke sectoren van de economie gingen de lonen met slechts 1.3% omhoog. Dat impliceert een reële loonsvermindering van 40%, het dubbele van de raming van de regering. De Poolse export daalde in januari met 16% t.o.v. januari 1989, de import met 12%. In januari waren ook 55.800 personen geregistreerd werkloos, tegen 9.600 in december. Het aantal beschikbare banen daalde van 254.000 naar 35.000. Veel werknemers zijn ook met onbetaald verlof gezonden, omdat hun bedrijven ten gevolge van de prijsstijgingen te kampen hebben met een vermindering van de vraag. Onder meer betreft het hier de schoenindustrie, de textiel en de kunstmestindustrie.

Hoewel men zich voorbereidt op 400.000 werklozen moet men met een mogelijke stijging tot één miljoen rekening houden.

In januari van dit jaar was de industriële productie 20.9% geringer dan in januari 1989 en ruim 10% kleiner dan in december j.l.. De productie van levensmiddelen was in januari 40% kleiner dan in januari 1989 en 16.3% minder dan in december 1989. Voor de lichte industrie bedragen deze percentages respectievelijk 30% en 10.8%.

Industriële verkopen daalden in januari 1990 met 20.9% t.o.v. januari 1989. Voor de voedselverwerkingsindustrie bedroeg dit zelfs 41.6%, de kledingindustrie 28.1% en de machinebouw 14%.

De prijzen van gemanufactureerde winkelgoederen zouden over januari 1990 met 70% gestegen zijn t.o.v. december 1989, de groothandelsprijzen zelfs met 90%. De exporten daalden met 21.7% en de importen met 14.2% t.o.v. januari 1989.

C. Februari en Maart 1990

Op 16 februari 1990 sloot Polen met de zeventien Westerse landen die de "Club van Parijs" vormen een overeenkomst tot herstructurering van zijn schulden. De herstructureringsafspraken hebben betrekking op 9.4 miljard \$ aan hoofdsom, achterstallige rentebetalingen vanaf 1989 en oudere kredieten die lopen tot 1991. De nieuwe betalingstermijn loopt tien jaar waarbij voor de rentebetaling wordt uitgegaan van de geldende markttarieven. De totale buitenlandse schuld van Polen bedraagt 41 miljard \$ waarvan 2.7 miljard \$ verschuldigd is aan de Club van Parijs.

De werkloosheid verdrievoudigde zich in februari 1990 tot meer dan 150.000. Op 15 maart j.l. waren 216.000 mensen zonder werk. Deskundigen van de Wereldbank sluiten bepaald niet uit, dat de werkloosheid zal opklimmen tot 1.7 miljoen. Werklozen die hun baan kwijtraken krijgen nog drie maanden uit het Werkloosheidsfonds 75% van het laatste loon uitbetaald.

Naarmate de werkloosheid stijgt, daalt het vacatureaanbod scherp. In concreto ging dit van 30.000 in december 1989 naar ca. 3000 in eind januari '90. In hoofdzaak hebben de betreffende vacatures betrekking op zware lichamelijke arbeid tegen geringe beloning. Voor intellectuele beroepen is de arbeidsmarkt praktisch hopeloos.

Vanaf 1 januari 1990 moeten Poolse bedrijven een rente betalen, waarvan de hoogte in belangrijke mate door marktkrachten wordt bepaald. De frisse wind van de vrije markteconomie betekent voor veel van de niet of nauwelijks rendabele Poolse bedrijven de genadeslag.

Vandaar ook dat de industriële produktie in februari 1990 met 29.3% gedaald was ten opzichte van februari 1989.

Voor Polen, net als voor de andere Oost-Europese landen, is de cruciale vraag wanneer de particuliere sector, zoveel economische groei kan genereren dat ze de ineenstorting van de staatssector ongedaan kan maken. Door het consequente regeringsbeleid dreigt de opbloei van de particuliere sector pas te volgen als er van de staatssector vrijwel niets meer over is.

Door het plan Balcerowicz is de koopkracht dramatisch gedaald; het reële inkomen daalde met 36.7% tot eind februari 1990. Tegelijkertijd is het aanbod van consumptiegoederen flink toegenomen.

Destijds hadden de Polen geld, maar was er weinig te koop, nu is er van alles te koop, maar er is geen geld. De maandelijkse inflatie ging van 78.6% in januari naar 7% eind februari. In maart is de inflatie praktisch beteugeld. De prijzen stijgen nog slechts met enkele procenten. Vanwege de toename van het aanbod en de afname van de vraag, treden ook al prijsdalingen op.

De export naar landen die betalen in harde deviezen, is in februari 1990 124% t.o.v. januari 1990 en 12% tegenover t.o.v. februari 1989 gestegen. De import is t.o.v. januari j.l. licht gestegen. Echter t.o.v. februari 1989 werden 4.2% minder goederen geïmporteerd. De handelsbalans ontwikkelt zich derhalve in positieve zin.

In het eerste kwartaal van dit jaar zal de Sovjet-Unie Polen een kwart minder olie leveren, dan aanvankelijk in het vooruitzicht gesteld. In de eerste drie maanden van dit jaar ontvangt het land 2.1 miljoen ton olie i.p.v. de overeengekomen 3.1 miljoen ton. Overigens ontving ook Tsjechoslowakije in januari 20% en Bulgarije 50% minder dan gecontracteerd was. Het betreft hier de consequenties van de groeiende energie crisis in de Sovjet-Unie.

Recentelijk heeft de Sovjet-Unie Polen geweigerd een schuld van 5.2 miljard roebel (F. 16.12 miljard) kwijt te schelden. De Sovjet-Unie verlangde in tegendeel dat deze schuld in dollars zou worden hergewaardeerd en het afbetalingstempo versneld zou worden.

In de komende tijd zal worden overgegaan tot privatisering van staatsbedrijven. Dit past uiteraard in het streven naar invoering van een markteconomie; welk streven naast privatisering, eveneens deregulering en decentralisatie inhoudt.

Polen is begonnen het maatschappelijk stelsel via een "shock-therapie" om te vormen tot een markteconomie, zoals deze geldt in de ontwikkelde landen. Het is met andere woorden bezig over de afgrond te springen. Hierbij wordt vanuit het Westen wezenlijke financiële hulp geboden. Het land moet immers alles op alles zetten, teneinde niet in die afgrond te verdwijnen. Sociale rust is daarvoor een basisvoorwaarde.

II. Politieke partijvorming

Het ligt in de lijn der verwachtingen dat Solidariteit nog als zodanig aan de gemeenteraadsverkiezingen van 27 mei a.s. zal deelnemen.

Bij een succesvol verloop hiervan voor Solidariteit - wie zou hier overigens aan twijfelen? - zullen eind 1990 danwel begin 1991 vervroegde - en ditmaal geheel democratische - Sejm-verkiezingen gehouden worden. Wellicht dat met het oog daarop uit het enigszins amorfe Solidariteit politieke partijen kunnen voortkomen.

In "embryonale" vorm kunnen diverse politieke partijen binnen Solidariteit onderkend worden.

Er is de z.g. "Familie" met een KOR-achtergrond. Belangrijke vertegenwoordigers zijn [REDACTED] [REDACTED] maar ook [REDACTED] Hun oriëntatie is sociaal-democratisch en tegen inmenging van de Katholieke Kerk op de politiek.

Dan is er de z.g. Swita-groep (Morgenschemering) waartoe o.a. [REDACTED] en minister [REDACTED] gerekend kunnen worden. Deze groep vertegenwoordigt het politieke midden van Solidariteit en heeft nauwe betrekkingen met de Katholieke Kerk.

Een derde groepering, Dwor (Hof) is sterk op Walesa georiënteerd. Tevens bestaat er de zich medio 1989 tot zelfstandige partij ontwikkeld hebbende Boeren-Solidariteit (PSL-S), die ideologisch een pure christen-democratische partij is.

Daarnaast is op 11 november 1989 de oude, door de Communisten vernietigde, Boerenpartij (ZSL) heropgericht. Voorts transformeerde de voormalige blokpartij de Verenigde Boerenpartij (ZSL), zich tot een "herboren" Boerenpartij (PSL-G).

Op het rechtse politieke spectrum kunnen voorts worden waargenomen de Christelijke Nationale Unie van professor Chrzanowski, een sterk anti-communistische katholieke partij, die zeer welwillend gezien wordt door kardinaal [REDACTED] Deze partij, die eind oktober 1989 werd opgericht, wordt beslist groeikracht toegedicht.

Begin 1989 werd ook de traditionele Christen-Democratische Partij van de Arbeid heropgericht, met als leidende figuren [REDACTED] [REDACTED] en [REDACTED]. Te noemen vallen voorts nog de zeer rechtse Nationale Partij, Strijdende Solidariteit en de al jaren bestaande Konfederatie voor een Onafhankelijk Polen (KPN) van [REDACTED].

Ter linkerzijde bestaan er naast de heropgerichte Poolse Socialistische Partij van Lipski, de opvolgster van de oude communistische Poolse Verenigde Arbeiderspartij (PVAP), te weten de Sociaal-Democratie van de Republiek Polen, en de door de progressieve Fiszbach gestichte Sociaal-Democratische Unie van de Republiek Polen. Fiszbach wenste veel radicaler met het communistische verleden van de PVAP te breken dan de "officiële" opvolgster van deze partij deed.

Het betreft hier een opsomming van slechts de belangrijkste van de inmiddels 70 politieke partijen en groeperingen die in het land zijn opgericht. Het ware te hopen, dat na de - vervroegde - verkiezingen de Sejm geen "Poolse landdag" wordt.